

NATURRESERVATET HÖGEMON, KARLSTAD KOMMUN

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken (1998:808) om nya inskränkningar och skäl gällande naturreservatet Högemon i Karlstad kommun med tillhörande föreskrifter och skötselplan. Detta beslut gäller tillsammans med ursprungligt beslut om bildande av naturreservatet Högemon med tillhörande skyddsföreskrifter från 1974-12-09, dnr 11.121-3209-74.

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet har förändrats över tiden varpå Länsstyrelsen nu anser att följande ska utgöra naturreservatets syften:

Syftet är att skydda och bevara ett område av högt geologiskt och pedagogiskt värde som en viktig länk i det komplexa system av grusavlagringar som sträcker sig mellan sjöarna Nedre Fryken och Vänern. Vidare att gynna områdets goda potential för friluftslivet samt nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter knutna till öppna sandtallskogar med solexponerade sandblottor och solbelyst grov tallved.

Högemons naturreservat bildas med syftet att:

- bevara de - ur geovetenskaplig och pedagogisk synvinkel - värdefulla naturföremål, strukturer och ytbildningar knutna till området
- nyskapa och bevara den värdefulla livsmiljön öppen sandtallskog med solexponerade sandblottor och solbelyst grov tallved
- nyskapa skogsbestånd med hög andel lövträd och död ved
- bevara de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för dessa livsmiljöer i gynnsamt tillstånd
- strukturer som solexponerade sandblottor och solbelyst levande och död ved ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning
- friluftsliv ska kunna bedrivas i hela naturreservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets geologiska strukturer, livsmiljöer och arter

Syftet uppnås genom att stora delar av den produktionsskog som idag finns i området öppnas upp så att naturreservatets tallskogsbestånd får en varierad grad av krontäckning, allt från max 20 % krontäckningsgrad till max 70 % krontäckningsgrad. Vidare kommer delar av skogsbestånden på fuktig mark senast under perioden 2015-2020 avverkas och därefter sättas av till fri utveckling mot en dominans av lövträd.

Syftet uppnås genom att områdets tillgänglighet för friluftslivet gynnas genom god framkomlighet via ledssystem, god tillgång på rastplatser samt goda möjligheter till information och upplevelser av områdets geovetenskapliga och biologiska värden.

Föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att göra tillägg till befintliga föreskrifter med nedanstående föreskrifter.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet samt för den uppföljning som anges i den till detta beslut hörande skötselplanen. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i den rätt att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet:

1. bedriva markförbättringsåtgärd som kalkning eller gödsling
2. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång:

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. gränsmarkering av naturreservatets yttergränser
2. anläggande av parkeringsplats
3. uppsättande av informationstavla
4. anläggande, utmärkning och underhållande av leder
5. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen
6. undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i reservatet i övrigt (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. samla in mossor, lavar och vedsvampar
2. skada eller ta bort död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar

3. utan länsstyrelsens tillstånd i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra vetenskapliga eller andra undersökningar
4. elda annat än på anvisad plats
5. medföra ej kopplad hund

I samband med vetenskapliga undersökningar kan Länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C. Till vetenskapliga undersökningar räknas bl.a. den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen, undersökningar inom ramen för uppföljning av åtgärdsprogram för hotade arter samt inventeringar av vissa organismgrupper.

Länsstyrelsen beslutar att ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från tryck i länets författningssamling. Enligt 7 kap. 30 § miljöbalken gäller dessa föreskrifter omedelbart efter ikraftträdande, även om de överklagas.

SAMMANSTÄLLNING AV FÖRESKRIFTER

Länsstyrelsen har i beslut 9 december 1974 (Dnr 11.121-3209-74) beslutat om bildande av naturreservatet Högemon med tillhörande föreskrifter. Länsstyrelsen har vidare fattat beslut om tillägg till föreskrifter 31 maj 1990 (Dnr 231-42-89). I syfte att förtydliga vad som gäller inom naturreservatet Högemon följer en sammanställning av nu gällande samt föreslagna föreskrifter enligt nedan.

Enligt lag (1998:811) om införande av miljöbalken skall föreskrifter som gäller vid miljöbalkens ikraftträdande anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i balken.

Föreskrifter

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att nå syftet med naturreservatet samt den uppföljning som anges i den till detta beslut hörande skötselplanen. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i den rätt att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet:

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
2. bedriva täkt och annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, spränga eller gräva
3. anordna upplag- annat än kortfälligt av virke från området

4. dra fram väg, mark- eller luftledning
5. uppföra byggnad eller annan anläggning
6. bedriva markförbättringsåtgärd som kalkning eller gödsling
7. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång:

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. gränsmarkering av naturreservatets yttergränser
2. anläggande av parkeringsplats
3. uppsättande av informationstavla
4. anläggande, utmärkning och underhållande av leder
5. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen
6. undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i reservatet i övrigt (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning
2. anbringa tavla, plakat, affisch, inskrift eller annan störande anordning
3. samla in mossor, lavar och vedsvampar
4. skada eller ta bort död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar
5. utan länsstyrelsens tillstånd i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra vetenskapliga eller andra undersökningar
6. framföra terränggående motorfordon
7. rida
8. elda annat än på anvisad plats
9. medföra ej kopplad hund

Föreskriften C6 utgör inte hinder för hämtning av fällt vilt enligt terrängkörningsförordningen (1975:594 1§) under förutsättning att fordon med lågt marktryck används så att spårbildning inte sker. Föreskriften C9 utgör inte hinder för att bedriva jakt med hund.

I samband med vetenskapliga undersökningar kan Länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C. Till vetenskapliga undersökningar räknas bl.a. den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen, undersökningar inom ramen för uppföljning av åtgärdsprogram för hotade arter samt inventeringar av vissa organismgrupper.

Länsstyrelsen beslutar att ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från tryck i länets författningssamling. Enligt 7 kap.

30 § miljöbalken gäller dessa föreskrifter omedelbart efter ikraftträdande, även om de överklagas.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen den i bilaga 4 redovisade skötselplanen för naturreservatet.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Högemons naturreservat
Län	Värmland
Kommun	Karlstad
Lägesbeskrivning	Ca 1 mil NV om Karlstad och 4 km V om Skåre
Församling/Socken	Grava socken
Natura 2000 beteckning	-
Topografisk karta	10DNV
Ekonomisk karta	10D8c
Naturgeografisk region	28b sydligt boreala kuperade områden
Kulturgeografisk region	Värmlands Vänerslätt
Fastigheter	Kärne 1:14 och Kärne 1:16
Areal	56 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen Värmland

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ärendets beredning

Högemon avsattes som naturreservat 1974-12-09 med avsikten att värna om områdets höga geologiska värde. Vidare att utnyttja områdets närhet till Karlstad samt goda betingelser för ett rörligt friluftsliv.

Området ägdes först av Skogsvårdsstyrelsen som förvaltade området som ett försöksområde att kombinera modernt skogsbruk med friluftsliv. Dessa åtgärder kunde enbart delvis samverka och det uppstod en del missnöje hos naturreservatets besökare mot den påverkan som skogsbruket innebar i området. I samband med anläggandet av Karlstad flygplats, ca 2 km NV om Högemon, bytte Karlstad kommun en del mark med Skogsvårdsstyrelsen, däribland Högemons naturreservat. Efter övertagandet så fortsatte naturreservatet att brukas genom ett modernt skogsbruk och huvuddelen av beståndet noteras i Karlstad kommuns mångbruksplan som PG, dvs. generell produktionsskog utan påtagligt natur- och rekreationsvärde. För att utöka möjligheterna till ett tätortsnära friluftsliv har Karlstad kommun under åren skapat friluftsanordningar för besökare bl.a. en kolarkoja i anslutning till en f.d. kolbotten samt ett gapskjul med bänkar och grillplats.

I samband med uppförande av skötselplan för naturreservatet gjorde länsstyrelsen bedömningen att det finns skäl att göra tillägg och ändringar av naturreservatets syfte och föreskrifter från det tidigare beslutet enligt 7 kap. 5 § miljöbalken. Bakgrunden till ändringarna är följande:

- Förändrad markanvändning med skötsel av skogsbestånd och markyta för att förbättra områdets syften för naturvård och friluftsliv.
- Tillägg av föreskrifter som bättre tillgodoser naturreservatets värden.

Remissinstansernas och sakägares synpunkter

Önskemål från ägaren till fastigheten Grava-Kärne 1:16 att naturreservatets yttergränser ändras så att hans skifte tas bort från naturreservatet. Skulle det inte vara möjligt att ändra naturreservatsgränsen vill han säkra sig om att han inte påverkas negativt av reservatsbeslutet med tillhörande skötselplan.

Karlstad kommun föreslår i sitt yttrande att i den slutliga besluthandlingen sammanföra befintliga föreskrifter med de nya föreskrifter som föreslås i reservatsförslaget och därmed undvika att ha dessa i en bilaga. Vidare påpekar de att benämningen bergsbruk som står nämnt i 2.3.3. Kulturhistoriska bevarandevärden tydligare måste preciseras.

Wermlands Ornitologiska förening tillstyrker förändringarna av naturreservatet.

Ingen erinran från övriga.

Länsstyrelsens bemötande av inkomna synpunkter

Överenskommelse mellan Länsstyrelsen och fastighetsägare Grava-Kärne 1:16 om att hans skifte ska fortsätta att ingå i naturreservatet men att skiftet även framöver ska vara tillåtet att bruka genom normalt skogsbruk. För att möta ägarens önskemål är skiftet klassat som ett eget skötselområde och hänsyn till markens skogsproduktiva förmåga har även tagits i anslutande skötselområden t.ex. att inte lägga igen skogsdiken som ansluter till hans skogsbestånd.

Länsstyrelsen är överens med Karlstad kommun om att placera samtliga föreskrifter inom själva beslutsdokumentet istället för att ha dem som en egen bilaga. Benämningen bergsbruk, vilket lätt förväxlas med det bergsbruk som anses vara knutet till Bergslagen, har i stället byts ut mot ordet bruksnäring.

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING OCH INTRESSEPRÖVNING

Beskrivning av omgivande landskap och reservatet

Naturreservatet Högemon är, tillsammans med naturreservatet Sörmon som ligger ca 3 km söderut, isälvsavlagringar avsatta som ett stort komplext randdelta i landskapet från Väneren i söder till Nedre Fryken i norr efter den senaste inlandsisens avsmältning för ca 10 000 år sedan.

Ytformationer som sandryggar, åskullar, iskanter och andra geovetenskapliga processer löper igenom hela skogslandskapet och ger området ett stort pedagogiskt värde för förståelse över hur landskapet en gång kom till.

Högemon är till största del omsluten av produktionsskog som brukas genom modernt skogsbruk. På högre belägna ytor med sandig jordmån består skogsbeståndet i huvudsak av högstammig tallskog medan skogsbestånd nedanför åskullar och sandryggar ligger betydligt sankare och övergår till blandskog vilken till stor del domineras av gran och triviallövträd som björk och sälg.

Högemon med omgivning har goda förutsättningar att efter måttlig restaurering, med målbilden att skapa öppnare förhållanden, komma att överensstämma med naturtyperna *barrskogar på eller i anslutning till rullstensåsar* samt *torra sanddyner och sandfält med ljung och kråkbärshedar*, vilka ingår respektive är föreslagna att ingå i EU:s nätverk Natura 2000. Genom en ökad öppenhet i tallskogsbeståndet finns goda möjligheter att återfå delar av den fauna och flora som karaktäriserade forna tiders flerskiktade, brandpräglade sandtallskogar där även öppna sandblottor och död tallved ingick. Solexponerade sandblottor med gles vegetation är ett viktigt substrat för bl.a. många rödlistade arter av insekter. Vid inventeringar av öppna sandytor inom det närliggande naturreservatet Sörmon har över 20 rödlistade eller internationellt intressanta insektsarter påträffats. Med rätt typ av skötsel och skogsbruk har även Högemon möjlighet att fungera som habitat för liknande arter.

Inom naturreservatets närområde finns rapporter om förekomst av de internationellt hotade fågelarterna nattskär, trädlärka och törnskata. Dessa ingår i EU:s fågeldirektiv och Natura 2000 nätverket och gynnas starkt av öppna miljöer i bl.a. sandtallskog med tillgång till en mosaik av solbelyst öppen sand i kombination med ett fältskikt av ljung samt av ett rikt insektsliv.

Motiv till skydd

Högemon visar en representativ bild av en grusavlagring s.k. åskulle, vilken bildats under senaste istidens avsmältning. Naturreservatet utgör en viktig länk i ett komplext system av isälvsavlagringar som sträcker sig från Sörmon i söder till Fryksdalen i norr, vilket gör naturreservatet högtintressant ur geovetenskaplig och naturhistorisk synvinkel. Högemon har mycket god potential att i samband med de kvalitetsmål och skötselåtgärder som föreslås i skötselplanen (bilaga 4) snabbt uppnå höga biologiska värden kopplat till öppen sandtallskog med solexponerade sandblottor. Området har vidare ett högt värde för friluftslivet genom att vara tätortsnära, vara tillgängligt genom välskötta leder och rastplatser samt är ett omtyckt besöksmål av bl.a. skolklasser och pensionärer.

Föreslagna åtgärder i skötselplanen (bilaga 4) är en del i Länsstyrelsens arbete med främst två regionala miljömål:

- *Levande skogar*; skydd av området ingår i delmål 1, undantagande av ytterligare arealer skyddsvärd skogsmark från skogsproduktion, där öppen sandtallskog kan anses ingå.

- *Ett rikt växt- och djurliv; skydd, upprättande och bevarande av livsmiljöer är den viktigaste delen i agerandet för att uppfylla delmålen 1 och 2, att hejda förlusten av biologisk mångfald och att förbättra bevarandestatusen för hotade arter.*

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta är ett mycket skyddsvärt område vars geologi-, natur- och sociala kvalitéer endast kan säkerställas genom att det skyddas som naturreservat med de inskränkningar och förbud som detta medför.

Intresseprövning

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans mellan de värden som ska skyddas genom förbudet/inskränkningen, och den belastning som förbudet/inskränkningen har för den enskilde. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av naturreservatet och de inskränkningar som gjorts av markanvändningen är nödvändiga, och att de inte går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet. Länsstyrelsens ställningstagande i denna del har skett med tillämpning av proportionalitetsprincipen.

Upplysningar

Länsstyrelsen är enligt punkten A2 bilagan till förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken, ansvarig för att bedriva tillsyn över naturreservatet. Särskild reservatsskötare anlitas. I tillsynen ingår att övervaka att reservatsföreskrifterna följs. Enligt 29 kap. 2 och 2 a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid mot meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Hur man överklagar, se bilaga 5

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Eva Eriksson. Föredragande har varit byrådirektör Liv Lötberg. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljörättsjurist Karin Sjöberg och antikvarie Carina Gottfridsson.

Eva Eriksson

Liv Lötberg

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Områdesbeskrivning
4. Skötselplan
5. Hur man överklagar
6. Konsekvensutredning

Sändlista

Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

Karlstad kommun, Drottninggatan 32, 651 84 KARLSTAD

Riksentikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM

Key Hedström, Kroppskärrsvägen 51 A, 654 61 KARLSTAD

Luftfartsverket, Vikboplan 11, 601 79 NORRKÖPING

Skogsstyrelsen Region Svea, Box 387, 651 09 KARLSTAD

Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA

Naturskyddsföreningen, Länsförbundet i Värmland, Verkstadsgatan 1, 652 19 KARLSTAD

Wermlands Ornitologiska Förening, c/o Jan Rees, Soldattorpet 48, 653 50 KARLSTAD

Värmlands Botaniska Förening, c/o Per Larsson, Fallängsvägen 39 A, 671 51 ARVIKA

Värmlands läns jaktvårdsförbund, Box 65, 660 60 MOLKOM

Planeringsenheten

Enheten för areella näringar

Naturvårdsenheten